

Jugoslovanskemu narodu! Slovanom!

Kakor svetel meteor je zablestel na zvezdnatem nebu naše kulture.

Do zadnje postaje našega križevga pota nam je svetel skozi najhujšo temo naše sužnosti. Prav do zadnje postaje, do našega poveljanja...

Ko je dospel na zenit, ko je zažarela na vzhodu zora našega vstajenja, je ugasnil.

Toda zapustil je za seboj čudezen sled, ki ne mine nikdar...

Se nihče ni pred njim govoril svojemu narodu tako čudežno in krasno! Demon-ska je bila sila njegove besede.

Bil je glasnik Resnice, apostol Ljub-
bezni — naš.

Ivan Cankar.

mož najblajši in najplemenitejši, kar jih je dodala slovenska mati, največji mrtvi genij, mož nesmrten...

V bedi rojen, je stopal po trnjevi poti navzgor — poslovil se je od nas kot — duševni kralj.

Ne bili bi vredni, da se nam je rodil, ako ne bi tudi na zunaj skrbeli za nesmrten njegov spomin.

Za Prešernom mu gre kot umetniku prvemu javen spomenik.

Velik je dolg, ki mu ga dolguje pred-
vsem njegov ožji narod slovenski — saj je tudi njega proslavil pred svetom...
Dolg, ki mu ga dolguje sleherni Slovan, njemu — svetovnemu geniju. Ni ga izgo-
vora, ki bi opravičeval odklonitev pris-
pevke za ta spomenik! Časten dolg —
neodoljiv naroden davek!

Zato ne prosimo, nego pozivljamo na-
rod, da prispeva za Cankarjev spomenik,
posebno pa vsak kulturni človek sloven-
ski! Pozivljamo posebe tudi vse denarne
zavode, ki žive od naroda.

Prispevki naj se pošiljajo na upravn-
ništva listov — na »Jadransko banko« v
Ljubljani na konto »Cankarjev spomenik«,
ali pa na naslov odvetnika dr. Jos. C. Ob-
laka v Ljubljani, ki bo izkazoval vse pris-
pevke (nakazila na banko) v tedenskih
izkazih.

Pripravljalni odbor
za postavitev Cankarjevega spomenika:
F. S. Finžgar. Dr. Pavel Grošelj.
D. Jos. C. Oblak. Albin Prepeluh.
Oton Župančič.

Naredba

poverjenstva za uk in bogočastje o pre-
ustroju okrajnih šolskih svetov bivše voj-
vodine Štajerske.

§§ 25. in 26. deželnega zakona bivše
vojvodine Štajerske z dne 8. februarja
1869. št. 11 dež. zak. o šolskem nadzor-
stvu, se razveljavljata in na njih mesto
stopajo začasno sledeče določbe:

Člani okrajnega šolskega sveta so:

1. vodja političnega okrajnega obla-
stva, ki je obenem predsednik;

2. po en učitelj verouka za vsako
versko družbo, ki šteje v okraju nad 500
duš. Te predlaga cerkvena oblast in jih
imenuje poverjenik;

3. en okrajni šolski nadzornik, ki ga
določijo poverjenik za uk in bogočastje;

4. en zastopnik učiteljstva, ki ga vo-
lijo v okraju nastavljeni učitelji na konfe-
renci pod vodstvom okrajnega šolskega
nadzornika ali pa tako, da pošljejo gla-
savnice, vodji političnega okrajnega obla-
stva;

5. pet članov okrajnega zastopa.

Te člane voli okrajni zastop izmed
onih, ki imajo volilno pravico za občinsko
zastopstvo v dotičnem okraju. Ako je pa
okrajni zastop razpuščen in postavljen
gerent, jih voli gerentov-sosvet.

Namestnik predsednika je okrajni
šolski nadzornik, ki je član okrajnega šol-
skega sveta.

V mestih z lastnim občinskim štatut-
tom pristojna mestnemu šolskemu svetu
delokrog okrajnega šolskega sveta.

Predsednik je župan ali od vlade po-
stavljeni gerent, oziroma vladni komisar;
sicer se imenujejo člani, kakor je dolo-
čeno za okrajni šolski svet.

Poverjenik:

Dr. Verstovšek s. r.

Vojna posojila.*

Prav mnogo ugrabljive in svetujejo
javno in zasebno o sigurnosti, oziroma ne-
sigurnosti vojnih posojil. Učiteljstvo je pri
tem jako, jako prizadeto; ne toliko z ozi-
rom na lastne malenkostne vsote, nalo-
žene v vojnih posojilih, pač pa z ozirom
na vsote, ki jih je naložilo po posredova-
nju učiteljstva slovensko ljudstvo v vojna
posojila.

* Za zadnjo št. prepozno došlo. — Uredn.

Pred kratkim je bilo čitati v »Slov.
Nar.« nasvet, naj bi se one denarne vsote,
ki so jih bivša c. kr. sodišča naložila v
imenu nedoletnih otrok v vojna posojila,
prevzela od nove jugoslovanske države,
druga vojna posojila pa ne, ker omenjeni
otroci niso krivi, da je prišel njihov denar v
nevarnost, medtem ko so si vsi drugi pod-
pisovalci vojnih posojil te nevarnosti sami
krivi. Ali drži ta trditev? Da, a edino za
one maloštevilne politike, ki so videli vse
podrobnosti tudi za političnimi kulisami,
katerih nekaj se je sedaj že tudi nam dru-
gim navadnim zemljanom odkrilo. Ako so
ti kaj vojnih posojil podpisali, so postavili
svoj denar vedoma v nevarnost, za druge
podpisovalce vojnih posojil pa to nikakor
ne velja, zakaj do zadnjega vojnega časa
niti Anglija ni računala z razpadom stare
Avstrije, ampak je računala le z nje poni-
žanjem in zmanjšanjem, kar nam dokazuje
londonski pakt z dne 19. aprila 1915 Italije
z entento. Ako bi bila računala Anglija
vsaj 19. aprila 1915 že z razbitjem, ozi-
roma razpadom stare Avstrije in na samo-
odločevanje narodov na podlagi Wilsono-
vih načel, bi ne potekala demarkacijska
črta Italijanov nikdar po krajih čiste Slo-
venije, kakor je to dandanes, žal, dejstvo.
Kakor se kaže, se bo to na mirovni konfe-
renci nam v prid popravilo. Iz poveda-
nega izhaja jasno, da niso računali torej
niti Angleži, ki so vendar dalekovidni sve-
tovni politiki, s takim strahovitim koncem
stare Avstrije, kakršnega nam je prinesel
izid vojne. In mi navadni zemljani naj bi
bili videli vse, kar ima priti za početnimi
in nadaljnjimi dogodki vojne?

In učitelj v zadnjem gorskem kraju,
ki so mu naravnost ukazovali, na vse
možne načine delovati za podpisovanje
vojnih posojil, na katerega so ljudstvo s
prižnjo, po občinskih uradih itd. opozar-
jali, da sprejema učitelj podpisovanja na
vojna posojila, ki je bil k temu poslu pri-
moran, naj bi bil mogoče v teh slučajih in
ob vladajočih takratnih razmerah ljudstvo
od sebe podil in mu podpisovanje vojnih
posojil odsvetoval? In niso li prav vsi slo-
venski listi podpisovanje vojnih posojil po
svojih najboljših zmožnostih podpirali in
pospeševali? Niso nas li n a š i (slovenski)
listi z omenjenim propagiranjem vojnih
posojil zavezali in zavedli na napačno pot
in z nami naše preprosto ljudstvo?! In
niso li voditelji slovenskih političnih
strank, ki so njih glasila nas in naše ljud-
stvo sploh zavedla na neprav pot z ozi-
rom na vojna posojila, sedaj tvorilci naše
vlade?! In ta vlada naj nas pusti sedaj
na cedilu?! Upamo, da bo naša Narodna
vlada SHS vse potrebno ukrenila, da od-
vrne od našega naroda gospodarsko ne-
srečo, ki bi bila v zvezi s propadom voj-
nih posojil. Pomisliti je, da je marsikakega
hlapca in marsikake dekletke zadnji vinar
naložen v vojnem posojilu; leta in leta je
zbiral ali zbirala svojo bridko zaslužno
plačo, da bi mogel, oziroma mogla
slednjič kupiti kako kočico za lastni koti-
ček. In sedaj naj bo ravno ob rojstvu Ju-
goslavije kar hipoma ob vsoto sladko
nado?! In koliko je očetov, ki so položili
slednje vinarje v vojno posojilo na toliko
in toliko let v dobro (sedaj se kaže, da v
slabo) svojim nedoletnim otrokom. Vsi ti
niso mogli računati s takim koncem Av-
strije, kakršnega smo doživeli, ker smo
namreč čitali, da ne računa niti ententa z
razkosanjem bivše naše države. Vsak
razsoden človek je pač moral računati od
vsega začetka vojne, da bo zmagala en-
tenta; zakaj najpreprostejše seštevanje
razpoložljivih sredstev ene in druge na-
sprotujočih si strank na podlagi kake zem-
ljepisne knjige nam je pokazalo, kje je
zmaga in kje končni poraz. A ne oziraje
se na razpad Avstrije — in na to se ni
moglo misliti, ker so poročali iz ententnih
krogov, da ne mislijo na nje razkosanje —
je bilo pa za podpisovalce vojnih posojil
vse eno, imeti denarje naložene v hranil-
nicah ali v bankovcih (v žepu) ali v za-
dolžnicah vojnega posojila. Poraz Nemčije
in njenih priveskov se je lahko videl v
naprej. Nemožnost plačila ogromnih voj-
nih dolgov tudi. Na podlagi tega sledeč
bankerot tudi. In v slučaju bankerota —
tako je računal razum navadnega zem-
ljana — bodo izgubile vse državne za-
dolžnice, naj se že imenujejo vojna poso-
jila, bankovci ali kako drugače, enako
število % na svoji vrednosti.

Kakor so bili denarni zavodi prisiljeni
podpisovati vojno posojilo, tako je bilo
učiteljstvo komandirano delovati za vojna
posojila. Posledice izgube teh vojnih posoj-
il utegnejo postati strašne za vso Slove-
nijo in to ne samo iz gospodarskih ozirov.
Škoda, ki jo reprezentuje od Sloven-
cev, oziroma Jugoslovancev sploh, podpi-
sano vojno posojilo, je provzročila vojna.
Je torej to vojna škoda. Nemčija in njeni
priveski naj se na prizadevanje Narodne
države SHS na mirovni konferenci primo-
rajo, da Jugoslovonom to škodo porav-
najo.

Naj nam nihče ne pride z izgovorom:
»To ne gre, ker so nabavljali s temi voj-
nimi posojili moralno pripravo za entente
vojake!« S pomočjo vojnih posojil so na-
bavljali tudi živež in obleko beguncem in
drugo slično. Sicer pa so se povrnili iz
vojne še tudi vojaki Jugoslovani, ki so v
vojni službi hrabro streljali na svoje slo-
vanske brate in svoje prijatelje — entente
vojake, seveda v to prisiljeni. Kdo jih
zato preklinja? Kdo jih poizkuša zato
oskodbati? Kdo uničiti? Nihče! Mi se
veselimo njih povratka, ententa pa jih z
nami vred zaradi njih prisiljenega početja
med vojno samo pomiluje — in vredni so
pomilovanja. Ni li slično z ozirom na vojna
posojila, ki so podpisana po Jugoslovanih?
Je! —

In še nekaj: Ob priliki vsakega raz-
pisa vojnih posojil so trdili, da bo dala
država toliko bankovcev na novo natis-
niti in si jih po avstrijsko-ogrski banki iz-
ročiti, za kolikor bi ljudstvo premalo pod-
pisalo vojnih posojil. In tako se je v res-
nici vsakokrat tudi zgodilo. Iz tega sledi,
da bi bilo v prometu toliko več bankov-
cev, kolikor manj bi bilo podpisanih voj-
nih posojil. Ni li torej v resnici vojno po-
sojilo z bankovci enake vrednosti? Mo-
ralo bi vsaj biti.

Narodna vlada SHS blagovoli torej
delovati na to, da dobe vojna posojila
vseh kategorij, včevši vojna zavarovanja,
isto vrednost, kot jo imajo, oziroma jo bo-
do imeli sedaj veljavni bankovci.

Zaveza jugoslovanskega učiteljstva
podvzemi vse potrebne korake v to svr-
ho, da sprejme Narodna vlada SHS gori
označeno prepričanje za svoje ter da za-
stopa in uveljavi isto stališče tudi na mi-
rovni konferenci, ker sicer bo silno trpel
ves naš narod, učiteljstvo pa bo imelo
neznosno položaj.

Napotila so me do tega razmotrivanja
in razmišljanja člankov v »Sl. Nar.«, in si-
cer »Vojno posojilo, naše lire in drugo«
v št. 281, »Predzgodovina krškega
pakta« v št. 284, ter »Nekaj predzgodov-
vine o naši svobodi« v št. 288. in 289.

Svobodov.

Učiteljem - častnikom!

Začetkom meseca listopada je izdala
Narodna vlada odlok, s katerim se odpu-
ste uradniki in zlasti učitelji. Motivirala
je ta odlok z dejstvom, da narod zdaj
nujno potrebuje duševnih sil, da kliče
predvsem učitelje, ki naj dvignejo spet
moralo zanemarjenega šolstva in pričnejo
tako z vzgojo novega, čilega in zaved-
nega rodu Jugoslovancev. Večina učite-
ljev-vojakov pozdravlja ta odlok, zakaj
ni jim potreba referatov o sedanjem stan-
ju šolstva, niti o epidemnem zanemar-
jenju mladine — dovolj jasno in očito go-
vori ulica.

Živimo pa v času težkih gmotnih
razmer, pod katerimi omagujejo skoro
vsi stanovi, posebno pa učiteljski stan.
Izredno slabo gmontno stanje našega stu-
na in njegov slabi socialni ugled sta pri-
vedla mnogo mlajših učiteljev do sklepa,
posvetiti se drugim, boljše situiranim sta-
novom. Tisti pa, ki vkljub temu vztrajajo
pri svojem poklicu, naj odidejo in zase-
dejo svoja službena mesta z mesečno
plačo 180 do 250 K, včevši vse doklade.
S to plačo pa danes absolutno nihče ne
more izhajati niti z urejenim gospo-
darstvom. Pomislimo, da se je učiteljem-
vojakom med štiriinpolletno vojno pogu-
bilo in uničilo še tisto malo, kar so imeli.
Tako so danes brez vseh sredstev po-
stavljeni na cesto. —

Na sestanku dne 30. listopada so uč-
telji-častniki izvolili odbor, ki je na pod-
lagi zakona o odpravnini rez. častnikov
izročil poverjenstvu za nar. obrambo re-
solvicijo, naslovljeno na Narodno vlado.
V tej resoluciji zahtevajo iz gori navede-
nih vzrokov enkratno trimesečno od-
pravnino, ki naj se izplača vsakemu pred
vstopom v službo; dalje zahtevajo proti
plačilu nabavo najpotrebnejšega perila
obutve in obleke iz vojaških skladišč.

Narodna vlada je pristala na zahte-
ve. Vsak učitelj-častnik dobi pred vstopom
v službo trimesečno odpravnino na-
enkrat in iz skladišča blaga za dve garni-
turi perila in en par čevljev pod pogo-
jem, da se zaveže s častno besedo, na-
stopiti v najkrajšem času učiteljsko služ-
bo. Važno je to posebno za tovariše, ki so
že na mestih, pa o vsej stvari niso po-
učeni. Ti naj takoj predložijo prošnje, na-
slovljene na Narodno vlado SHS (pover-
jenstvo za narodno obrambo) v Ljub-
ljani, ter prilože odpustnico. Tovarišem,
ki so že nastopili službo, naj to potrdi na
prošnji dotično šolsko vodstvo. —

*) Predsednik Zaveze je že storil potrebne ko-
rake in je dobil na pristojnem mestu zagotovila,
da vojna posojila v Jugoslaviji ne bodo izgubljena.
Uredn.

Omenim naj, da so učitelji - vojaki v
Mariboru pridejali k tej resoluciji še dru-
go, v kateri zahtevajo takojšnjo podzav-
ljenje šolstva in pa zakonitim potom za-
gotovitev štetja vojnih let v službeno dobo.

To sta predloga, ki jih je izročila Na-
rodni vladi že Zaveza jugoslovanskega
učiteljstva in Slomškova zveza — ali gre
zato, da se razmere takoj uredi, zakaj če
se učiteljem izpolnitev njih zahtev ne za-
sigura v najkrajšem času, izgubi šolstvo
nepreklicno število moških učiteljskih
oseb. Zdaj so ti še na razpotju. T. G.

Kaj pa to pomeni?

Razposlan je bil ta-le odlok: »Vsem
javnim in zasebnim ljudskim šolam! —
Narodna vlada SHS, oddelek za uk in bo-
gočastje v Ljubljani, je z odlokom z dne
23. novembra 1918, št. 8731, sledeče ukre-
nilo: Uradno smo vprašali tvrdko lg. pl.
Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani,
če Gaberšek-Razingerjev Abecednik res
več ne izide, ali če izide, kdaj zagotovo
bo nova izdaja dotiskana in knjiga zopet
na prodaj. Tvrdka je z dopisom z dne
14. novembra 1918 odgovorila, da se bo
novi natis Gaberšek - Razingerjevega
Abecednika zagotovo izdal do 23. no-
vembra 1918. Z ozirom na to zagotovilo
se zaenkrat tamkajšnjemu predlogu gle-
de uvedbe Widrove knjige v tamošnjem
šolskem okraju ne pritrdi.«

Dvomimo, da bi bil ta odlok izdan z
vednostjo gospoda poverjenika, ker je
1. naperjen proti uvedbi dobre in po pre-
mnogih šolah vsega slovenskega dela Ju-
goslavije že več let z uspehom rabljene
učne knjige, ker je 2.) naperjen proti za-
ložništvu knjige, ki morda ni vseč nad-
zornikom Opeki in Gabršku, in ker 3.)
dela reklamo za edino strogo nemško
tvrdko v Ljubljani proti pošteno sloven-
skemu založništvu.

Proti temu odloku moramo javno
ugovarjati in ne dvomimo, da gospod
poverjenik popravi napako, ki jo je za-
grešil višji šolski svet na besede slabih in
neiskrenih svojih informatorjev. Ta odlok
je treba razveljaviti, in sicer tudi iz teh
stvarnih razlogov:

1.) Widrovo »Moje prvo berilo« so
po večini že vse šole uvedle, ker je ta
knjiga sedaj najboljša, kolikor imamo ta-
kih knjig, in ker je bilo znano, da je Ga-
berškov-Razingerjev Abecednik pošel in
da ga nemška tvrdka več ne izda.

2.) Za Widrovo »Moje prvo berilo«
so se izrekli vsi stalni odbori, ki sedaj
nadomeščajo učiteljske konference.

Ta dva razloga govorita dovolj teht-
no besedo za Widrovo knjigo in proti go-
renjemu odloku, zato je njega opraviče-
nost stvarno neutemeljena. Končno pa še
enkrat: Varujte se slabih in neiskrenih in-
formatorjev! —

V Jugoslaviji!

Da tudi nas ne zaloti nepripravljen
veliki dan vstajenja naše tako težko pri-
čakovane Jugoslavije, kakor je zalotil
mnoge politike, je dobro, da pregledamo
tako vso svojo organizacijo, jo takoj tudi
izpopolnimo in preosnujemo tako, kakor
jo zahteva veliki čas naše velike Jugosla-
vije.

Poudarjamo pa takoj, da deželnih
mej ne pripoznamo pri naši učiteljski
organizaciji, temveč da je naši organiza-
ciji temelj celokupna država SHS kot
taka, a vendar imej vsak narod, t. j. slo-
venski, hrvatski in srbski, svojo organiza-
cijo, ki pa se združuj pod skupno zastavo
SHS.

A preidimo k načrtu!

1. Skupno šolsko politično glasilo.
Naša Zaveza ima že dolgo let — menda
bo to najstarejši časopis — svoje politično
glasilo — »Učit. Tovariša«, ki je do danes
zvesto in neustrašno zastopal naš interes
in je tudi marsikaj dosegel. Hrvatje v kra-
jevini imajo tudi nekako pol. glasilo »Uči-
teljski Dom«, ki se pa zaradi tamošnjih
čudovitih političnih razmer ni mogel tako
razvijati, kakor so želeli premnogi hrvat-
ski učitelji, zakaj tam je vladal zavoljo
korumpiranega madžarskega nasilstva —
sistem nagobčnika. Svobodni srbski tova-
riši niso imeli svojega izrazito političnega
glasila — skupnega namreč, temveč kot
nekako skupno glasilo je veljal do izbru-
ha balkanske vojne list »Prosvjeta«. Da
pa pokažemo slovenski učitelji, da vemo
ceniti skupnost vseh jugoslovanskih naro-
dov in da se čimprej in toliko tesneje
združimo kakor tudi seznanimo, si osnuj-
mo skupno jugoslovansko politično učitel-
sko glasilo.

To veliko politično glasilo si mislimo
tako-le urejevati: Vsa tri imenovana gla-
sila naj prenehajo izhajati ter naj se str-
nejo v eno samo veliko politično glasilo,
ki naj bo verno zrcalo vsega jugoslovan-